

Filosofie cu concepte fundamentale

-model de test-

I. „... esenta mea consta in aceea doar ca sunt fiinta cugetatoare. Si cu toate ca... am un corp care mi-e foarte strans legat – fiindca totusi, pe de o parte, am o idee distincta si clara a mea insumi ca fiinta cugetatoare doar, neintinsa, iar, pe de alta parte, o idee distincta a corpului ca lucru intins doar, cugetator, e sigur ca sunt deosebit cu adevarat de corpul meu si ca pot exista fara el...“.

(R. Descartes – Meditationes de prima philosophia)

I. Comentati textul pe baza urmatoarei structuri de idei:

1. Incadrarea textului in opera din care face parte si in ansamblul conceptiei autorului.
2. Relevarea intentiei autorului in legatura cu problema abordata.
- 3) Formularea ideii principale a textului.
4. Expunerea elementelor esentiale ale conceptiei autorului referitoare la problema abordata.
5. Evidentierea importantei filosofice a punctului de vedere formulat de autor si a influentei exercitate de acesta asupra meditatiei filosofice.
6. Prezentarea succinta a altor puncte de vedere (similare; diferite; personale).

II. Conceptul de libertate a primit din perspectiva antropologiei filosofice un nou continut, prin mutarea accentului de pe ratiune pe alte doua elemente ale personalitatii.

1. Precizati care sunt elementele pe care s-a mutat accentul.
2. Mentionati care este terenul de discutie al antropologiei filosofice.

III. „Nu exista libertate acolo unde nu sunt legi“.

1. Selectati din lista urmatoare filosoful caruia ii apartine acest punct de vedere:
a) Rousseau; b) Jaspers; c) Mill; d) Nietzsche; e) Platon.
2. Numiti curentul filosofic caruia ii apartine acest filosof.
3. Formulati succint:
– problema filosofica in jurul careia se constituie acest curent;
– pozitia pe care o contureaza.

IV. Ce note definitorii cuprinde continutul conceptului de adevar in Mitul Pesterii?

V. Textul urmator abordeaza o problema filosofica fundamentala si exprima un punct de vedere in legatura cu aceasta:

„... scopul suprem (fie ca-l avem in vedere pe al nostru, fie pe al celorlalti) este o viata lipsita pe cat posibil de durere, bogata pe cat posibil in placeri, deopotriva din punctul de vedere al cantitatii, cat si al calitatii“.

Precizati:

1. Care este problema pusa in discutie?
2. Ce punct de vedere se sustine in legatura cu ea?
3. Un punct de vedere opus.

Rezolvarea testului

- I. René Descartes este considerat întemeietorul filosofiei moderne și al curentului filosofic numit rationalism, chiar dacă elemente specifice rationalismului au apărut și în gândirea unor filosofi anteriori lui Descartes, de exemplu Platon. Principala noutate a filosofiei lui Descartes constă în modul în care el întemeiază atât existența în general, cât și cunoașterea pe subiectivitatea individului. Pe fondul unei istorii a filosofiei dominată de teologie, de principiul atotputerniciei și autorității divine, Descartes accentuează autonomia și capacitățile specifice omului, filosofia lui fiind o etapă importantă pe calea emancipării umane.

În acest text, Descartes abordează problema centrală a naturii omului și formulează celebra lui concepție dualistă potrivit căreia omul este alcătuit din trup și din suflet, care sunt însă două substanțe diferite, cu totul străine una de alta. Cele două substanțe sunt independente una de alta și, pentru a înțelege ce este una din ele, nu avem nevoie să știm ce este cealaltă. Totuși, cele două substanțe formează un tot compact, un singur lucru în ființa umană, ca și cum sufletul s-ar confunda cu trupul. Dar interacțiunea dintre suflet și trup nu este o relație de dependență sau de cauzalitate.

Potrivit lui Descartes, esența omului este gândirea. Aceasta caracterizează sufletul, și nu trupul omului, astfel încât se poate spune că omul este totuși cu sufletul sau și că, într-un anumit fel, el nu este trupul sau, deși este foarte legat de acesta. Postularea gândirii ca esență a omului are două dimensiuni principale, una ontologică și alta gnoseologică. Pe de altă parte, gândirea (sau sufletul caracterizat de gândire) în calitatea ei de substanță autonomă, independentă devine temeiul întregii existențe, chiar dacă celebrul dicton: „Gândesc, deci exist” este formulat la persoana I. Deși Descartes se exprimă adesea în termeni teologici și preia idei și argumente teologice, gândirea lui reprezintă o ruptură majoră față de modul în care ființa umană este prezentată în teologia creștină, ca o existență subsumată existenței divine, supusă în totalitate normelor de origine divină. În plan gnoseologic, gândirea ca esență a omului întemeiază posibilitatea și certitudinea cunoașterii. Gândirea sau conștiința de sine este cea care generează evidența principiului „Gândesc, deci exist” ca axioma a întregii filosofii carteziene, principiu al cărui adevăr este îndubitabil. La nivelul conștiinței de sine se plasează acea „percepție clară și distinctă” invocată de Descartes ca sursă a certitudinii primului principiu al filosofiei sale.

Răspunsul pe care Descartes l-a formulat la întrebarea: „Ce este omul?”, a marcat în mod decisiv gândirea filosofică a secolelor următoare. Filosofia modernă este în mare măsură o filosofie a subiectivității și în acest sens filosofia critică a lui Kant, de exemplu, se înscrie pe linia inaugurată de Descartes. Rationalismul cartezian constituie o sursă ilustră pentru filosofia modernă europeană, chiar dacă el a fost contestat de către John Locke, de exemplu, care nega existența unor idei innascute sau posibilitatea ca gândirea umană să producă adevăruri certe în afara oricărei experiențe. Nu în ultimul rând, trebuie menționat rolul major al rationalismului cartezian în domeniul

politic si social, in constituirea valorilor individualismului si umanismului modern. Desi incepand cu secolul al XIX-lea s-a dezvoltat o intreaga filosofie ce pune accentul pe afectivitate, vointa sau instinct, valoarea clasica a ratiunii umane nu poate fi niciodata abandonata fara consecinte grave pentru societate si individ.

II. 1. Vointa si afectivitatea.

2. Antropologia filosofica discuta temele filosofice in sfera ontologiei umanului, mutand astfel centrul de greutate din terenul ontologiei generale. Ea isi pune probleme privitoare la existenta specific umana, incercand sa ofere modele explicative ale omului si activitatii umane in general. De exemplu, in problema libertatii, antropologia filosofica nu pleaca de la necesitatea naturala, ci de la caracteristicile personalitatii umane.

III. 1. a) Rousseau.

2. Iluminismul.

3. Iluminismul s-a preocupat in special de problema omului, fiind, ca si Renasterea, unul din principalii factori de emancipare ai acestuia. Iluminismul a gandit omul dintr-o perspectiva social- politica, aceasta fiind perioada in care s-au elaborat principiile fundamentale ale statului modern. Oamenii nu pot fi liberi decat daca se supun legilor, deoarece ele sunt garantul libertatii. Pentru Rousseau chiar si in afara legilor juridice, noi ne supunem legii naturale.

IV. In viziunea lui Platon, adevarul poate fi cunoscut numai pe cale rationala. El tine de o alta lume, cea a Ideilor, lucrurile existente fiind doar copii ale acestora. Adevarul lumineaza cunoasterea precum soarele lumineaza lumea fizica. Mitul Pesterii sugereaza deosebirea enorma dintre cunoasterea falsa, pe baza de opinie, si cunoasterea rationala a ideilor, precum si distanta dintre Lumea Ideilor si lumea fizica accesibila simturilor. Socul dintre cele doua lumi si modalitati de cunoastere, declansat de intoarcerea in peatera a celui care a vazut lumina Soarelui, este provocat de atasamentul extraordinar al locuitorilor pesterii fata de aceasta lume a umbrelor in care traiesc, atasament provocat la randul lui de puterea obisnuitei si rutinei zilnice. Avertismentul continut in aceasta parabola are un continut aproape tragic, in sensul ca acel om care se abandoneaza puterii de seductie a obisnuitei si ideilor care par de la sine intelese devine o fiinta limitata, nu cu mult diferita de animale, o fiinta inferioara care isi neglijeaza adevaratele posibilitati si aptitudini. Cel care refuza sa priveasca peste limitele inguste ale lumii materiale si care este gata sa uida pentru a ramane intre aceste limite (avertismentul lui Platon este tragic si in acest sens) ramane un sclav al simturilor sale si isi dispretuieste adevarata natura, adevarata lui esenta umana care este ratiunea. Conform filosofiei lui Platon, orice om are sadita in adancul sufletului cunoasterea, dar pentru asta e nevoie de mult curaj si multa pricepere.

V. In acest text John Stuart Mill pune problema scopului vietii. Conform filosofiei sale, numita utilitarism, Mill sustine ca fundamentul moralei este utilitatea, astfel incat o actiune este buna doar daca ea aduce fericire, prin fericire intelegandu-se placerea sau absenta suferintei. Un lucru e dezirabil doar daca el procura placere, daca este un mijloc de procurare a placerii sau

daca inlatura suferinta. Mill reabiliteaza astfel epicureismul, considerand ca acesta a fost pe nedrept considerat o doctrina imorala care exalta placerile corpului.

Astfel, conform principiului utilitatii (sau al celei mai mari fericiri), scopul suprem al vietii este evitarea durerii, dobandirea placerii pe cat posibil, atat cantitativ, cat si calitativ. Pentru a sublinia superioritatea placerilor spirituale asupra celor fizice, Mill afirma ca e preferabil sa fii om, adica o fiinta cu o facultate de a se bucura superioara, deci o fiinta greu de satisfacut, decat o fiinta inferioara care se multumeste cu cea mai primitiva placere. E mai bine sa fii un om nemultumit decat un animal satisfacut, mai bine un Socrate nefericit decat un imbecil multumit. Un punct de vedere opus poate fi cel al lui Kant, conform caruia fundamentul moralei nu este utilitatea, ci datoria.